

УДК 378.016:656.61

DOI <https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series5.2026.111.23>

Сирбу Т. В.

orcid.org/0009-0006-2450-2189

ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПОНЯТТЯ «КОМПЕТЕНТНІСТЬ» У КОНТЕКСТІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СУДНОВОДІЇВ

У статті здійснено теоретичний аналіз понять «компетенція» та «компетентність» у системі морської освіти. Актуальність дослідження зумовлена необхідністю чіткого розуміння понять для подальшого вивчення професійних компетентностей майбутніх судноводіїв. Метою статті є науково-теоретичне обґрунтування зазначених понять у контексті фахової підготовки.

Для досягнення поставленої мети було проведено систематизацію наукових джерел і нормативно-правових документів регулювання морської галузі, порівняльний аналіз визначень у наукових джерелах. У статті розкрито сутність термінів, проаналізовано підходи вітчизняних науковців до їх визначення, а також введено термін «компетентність» з урахуванням особливостей судноводійної справи.

Доведено, що «компетенція» виступає як нормативно визначена вимога до професійної діяльності, а «компетентність» – динамічна властивість особистості, що виявляється у її здатності усвідомлено й успішно застосовувати набуті знання, навички та досвід у процесі практичної діяльності. Особливу увагу приділено вимогам міжнародної конвенції ПДНВ, що регулюють кваліфікацію командного складу суден. Визначено, що сучасний освітній процес у морських закладах має бути чітко орієнтований на практичну готовність до дій у екстремальних ситуаціях під час рейсів. У межах дослідження виділено провідні методологічні підходи до розв'язання цієї проблеми. Когнітивний підхід орієнтований на формування фундаментальних професійних знань, що регламентуються стандартами ІМО. Діяльнісний підхід передбачає безпосереднє застосування цих знань у практичній діяльності офіцерів палубного відділу. Особистісний підхід спрямований на розвиток індивідуальних якостей судноводія, необхідних для формування стресостійкості. Узагальнення цих позицій дозволило сформулювати авторське визначення професійної компетентності судноводія. Результати проведеного дослідження будуть використані для подальшого вивчення професійних компетентностей майбутніх судноводіїв, зокрема лінгвістичної.

Ключові слова: компетентність, компетентнісний підхід, професійна компетентність, фахова підготовка, майбутні судноводії, морська освіта, конвенція ПДНВ.

Сучасні тенденції розвитку міжнародного судноплавства та функціонування багатонаціональних екіпажів висувають високі вимоги до якості підготовки фахівців морського флоту. На нинішньому етапі реформування морської освіти ключовим орієнтиром став компетентнісний підхід. Проте успішна реалізація цього підходу ускладнюється певною термінологічною розбіжністю, що наявна в науково-педагогічній літературі.

На підставі аналізу нормативних документів у галузі морського транспорту встановлено, що ефективне виконання службових обов'язків судноводія та забезпечення безпеки навігації безпосередньо залежать від чіткого розуміння структури його професійних якостей. У зв'язку з цим виникає нагальна потреба у глибокому науково-теоретичному обґрунтуванні та розмежуванні понять компетентісного підходу стосовно морської галузі.

Мета статті – науково-теоретичне обґрунтування, порівняльний аналіз та чітке розмежування сутності понять «компетенція» та «компетентність» у контексті фахової підготовки майбутніх судноводіїв відповідно до міжнародних стандартів морської галузі.

Питання впровадження компетентісного підходу в систему вищої освіти та специфіка підготовки морських фахівців є об'єктом уваги багатьох науковців. Проте питання чіткого розмежування термінів «компетенція» та «компетентність» з урахуванням специфіки судноводійної справи залишається відкритим.

Основним нормативним документом, який регламентує професійні стандарти у світовому судноплавстві, є Міжнародна конвенція з підготовки і дипломування моряків та несення вахти (ПДНВ) [15]. Вона чітко визначає перелік обов'язкових вимог до роботи офіцерів флоту – тобто їхні компетенції. Проте на практиці виникає плутанина: офіційні вимоги конвенції часто плутають із реальною здатністю виконувати свої обов'язки на судні, тобто з її особистою компетентністю. Тому важливо чітко розділити ці два поняття, щоб правильно побудувати навчання майбутніх судноводіїв.

Спираючись на положення національних нормативних документів України у сфері підготовки кадрів морського транспорту доцільно окреслити вимоги до формування професійних якостей майбутніх фахівців. Одним із ключових документів є Стандарт вищої освіти України, який визначає перелік загальних та фахових компетентностей здобувачів спеціальності 271 (згідно з оновленим переліком галузей і спеціальностей – J5 «Морський та внутрішній водний транспорт») [11].

Зокрема, відповідно до затвердженого Переліку спеціалізацій спеціальності J5 (наказ МОН України № 437), підготовка майбутніх судноводіїв здійснюється в межах спеціалізації J5.01 «Навігація і управління морськими суднами». У Стандарті закріплено вимоги до професійних знань, умінь та навичок, що безпосередньо випливають із вимог конвенцій та формують основу фахової компетентності майбутнього судноводія [10].

У контексті компетентісного підходу важливим вважається не лише процес накопичення знань, а й здатність майбутніх фахівців ефективно використовувати їх у реальних, часто критичних ситуаціях на морі.

У межах цього підходу поняття «компетенція» і «компетентність» є ключовими категоріями. У наукових працях їх часто вживають як синоніми, що створює певну плутанину. Наприклад, С. В. Бас вважає ці поняття спорідненими, але не тотожними. Дослідниця розглядає компетенцію як складник компетентності, підреслюючи, що вони не замінюють одна одну [1, с. 420].

Для нашого дослідження необхідно чітко розділити ці терміни. Головна відмінність полягає в межі між тим, що людина знає, і тим, як вона ці знання застосовує. Якщо говорити метафорично, то компетенція – це інструмент (набір знань та правил), а компетентність – це майстерність володіння цим інструментом.

Щоб краще зрозуміти різницю між ними, доцільно звернутися до походження та значення цих слів у лінгвістичних джерелах.

У словнику іншомовних слів зазначено, що термін «компетенція» має латинське походження та позначає коло обов'язків чи справ, або коло повноважень певної організації, установи чи особи; коло питань, у яких ця особа має знання, досвід та авторитет. Натомість «компетентність» визначається як поінформованість, обізнаність, авторитетність [12].

Згідно з даними етимологічних джерел, базове поняття «компетенція» запозичене в українську мову через польське посередництво з латинської мови. Зокрема, латинське *competentia* («відповідність, узгодженість») пов'язане з дієсловом *competere* («сходитися, прагнути, відповідати»), що складається з префікса *com-* («з») і дієслова *petere* («прагнути, домагатися»). У свою чергу, поняття «компетентність» утворене від латинського прикметника *competens* («належний, відповідний, здатний»), що має спільний корінь із зазначеним дієсловом [4].

У тлумачному словнику англійської мови *Cambridge Dictionary* термін «компетентність» (*competence*) визначається як здатність ефективно виконувати певну діяльність, або як набір навичок, необхідних для успішної роботи. Натомість поняття «компетенція» (*competency*) трактується як важлива навичка чи конкретна вимірювана модель поведінки знань, що потрібні для виконання конкретних робочих завдань [14].

У практичному розумінні компетентність відображає підсумковий результат діяльності та здатність відповідати встановленим стандартам. З іншого боку, компетенція спрямована на поведінкові аспекти, особистісні риси та навички. Загалом, поняття *competence* частіше використовують, коли йдеться про загальну здатність людини виконувати роботу відповідно до стандартів, а *competency* – для опису конкретних поведінкових характеристик і навичок, необхідних для досягнення успіху.

Порівняння словникових визначень показує, що обидва поняття походять від одного латинського кореня та доповнюють одне одного.

У процесі історичного розвитку мови ці поняття розійшлися за сферами вживання, але зберегли спільну змістову основу. Спільне походження термінів ще раз доводить наявність тісного зв'язку між ними. На думку М. А. Леонтьяна, «компетентність є результатом набуття компетенцій» [6, с. 75].

Тому в педагогічній літературі часто зазначають, що компетентність неможлива без компетенції, а компетенція без компетентності залишається лише формальною теорією.

У своїх дослідженнях Л. В. Буркова розглядає ці слова як синоніми у семантичному плані, а різницю в написанні (*competence* і *competency*) пояснює розбіжністю між британським та американським варіантами англійської мови. Авторка виділяє три змістові відтінки цих понять: 1) *competency* трактується як компетенція у вузькому розумінні; 2) *competence* – як загальна компетенція або компетентність; 3) *to have competency* означає мати компетенцію (володіти навичками чи якостями для виконання роботи), а *to be competent* – бути компетентним (відповідати вимогам роботи).

Таким чином, поняття «компетенція» дослідниця розглядає як вимоги до виконання професійної діяльності, а «компетентності» – відповідність знань, умінь та навичок суб'єкту професійної діяльності цим вимогам.

Дослідниця зазначає, що розуміння цих категорій базується на двох головних ознаках. По-перше, це наявність особистісно значущих професійних якостей, які необхідні для певної діяльності. По-друге – це відповідність індивіда вимогам цієї діяльності [2, с. 119].

У сучасній науковій літературі ці категорії розглядають у взаємозв'язку, проте їхнє змістовне наповнення має чіткі відмінності. З одного боку, «компетенцію» трактують як сукупність зовнішніх вимог, норм, повноважень або стандартів, необхідних для діяльності. З іншого боку, «компетентність» розглядають як інтегровану внутрішню якість особистості, результат освіти та її безпосередню здатність практично виконувати ці вимоги в реальній діяльності. Тобто, компетенції вказують на те, що саме буде сформовано у майбутнього офіцера-судноводія, а компетентність показує, наскільки успішно він може виявити ці навички на практиці. Це важливо для підготовки майбутніх офіцерів-судноводіїв, адже сформована професійна компетентність є запорукою безпеки судноплавства та ефективної комунікації в міжнародних екіпажах.

Окремлене бачення категорій повністю узгоджується із Законом України «Про вищу освіту», де компетентність визначено як динамічну комбінацію знань, вмінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей та інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно провадити професійну чи подальшу навчальну діяльність.

У вітчизняній педагогічній науці цей підхід деталізує Н. М. Бібік в «Енциклопедії освіти» (за редакцією В. Г. Кременя). Дослідниця розглядає компетентність як інтегрований результат освіти, що передбачає зміщення акцентів із накопичення нормативно визначених знань на розвиток здатності практично діяти. Вона наголошує, що компетентність є результатом трансформації набутих знань, умінь і навичок у професійну діяльність та виявляється як здатність успішно діяти на основі накопиченого освітньо-життєвого досвіду [3, с. 408].

Подібною позиції дотримується О. В. Попова, яка наголошує, що компетентність є інтегрованим результатом трансформації набутих знань, умінь і навичок у професійну діяльність, тобто формування здатності успішно діяти на основі освітньо-життєвого досвіду [9, с. 158–159].

Аналогічно О. Моргун розглядає компетентність як якісно-результативну інтегровану характеристику особистості, що виявляється наприкінці навчання через сформовані знання, уміння, досвід і здатність застосовувати їх у практичній діяльності [8, с. 32].

Разом із тим окремі науковці акцентують увагу на діяльнісному аспекті компетентності. Так, І. А. Зазюн визначає її як здатність особи вирішувати професійні задачі певного класу на основі реальних знань, умінь, навичок і досвіду, а професійну компетентність пов'язує з готовністю діяти відповідно до прийнятих соціальних норм і професійних стандартів [5].

Водночас О. Марченко трактує компетентність як особистісну характеристику, що означає володіння компетенцією, відображає ставлення до предмета діяльності та характеризує рівень пізнання в певній галузі, який дозволяє особі здійснювати обґрунтовані судження та виконувати професійні дії [7, с. 308].

Ширше бачення компетентності як соціокультурного феномену пропонує О. М. Тирон, розглядаючи її як загальнокультурну та соціально-педагогічну категорію, що охоплює професіоналізм працівника та його здатність до життя в багатокультурному суспільстві [13, с. 16].

Проведений теоретичний аналіз свідчить не лише про спільну спрямованість поглядів учених щодо трактування поняття «компетентність» (із наголосом на знаннях, уміннях чи досвіді), а й про наявність різних методологічних позицій. Зокрема, можна виділити декілька основних підходів: когнітивний, у межах якого компетентність пов'язується із сукупністю професійних знань; діяльнісний, що підкреслює важливість здатності ефективно застосовувати знання та вміння в практичній діяльності; та особистісний, де ключовими є індивідуальні якості, цінності та мотивація особистості. Найбільш поширеним є інтегративний підхід, який поєднує знання, уміння, навички, досвід, особистісні якості та готовність до професійної діяльності.

Зіставлення цих наукових поглядів показує, що більшість дослідників розглядають компетентність як інтегральне утворення, що не обмежується лише володінням знаннями чи навичками. Спільними для них є такі компоненти, як знання, уміння та здатність до їхнього практичного застосовування. Водночас відмінності стосуються ролі особистісних характеристик, мотиваційної сфери та професійного досвіду фахівця.

Отже, систематизація окреслених позицій дає підстави розглядати компетентність як комплексну характеристику особистості, що поєднує когнітивний, діяльнісний та особистісний компоненти й забезпечує ефективне виконання професійних завдань.

Сформульоване визначення є загальним, але в нашій роботі воно безпосередньо стосується майбутньої трудової діяльності судноводіїв. Це зумовлює перехід від загального розуміння терміна до його конкретного різновиду – професійної компетентності. Вона відображає готовність особистості якісно виконувати свої посадові обов'язки.

У контексті підготовки майбутніх судноводіїв компетентність набуває особливого значення, оскільки їхня майбутня діяльність пов'язана з розв'язанням відповідальних навігаційних завдань у міжнародному морському середовищі. Відтак, до базових характеристик слід додати здатність оперативно приймати обґрунтовані рішення, готовність діяти в екстремальних ситуаціях та забезпечувати професійну взаємодію на борту судна.

З огляду на це, зазначена сукупність компонентів набуває чітко вираженого професійного спрямування, визначеного вимогами Конвенції ПДНВ. Зокрема, когнітивний складник передбачає опанування фундаментальних знань із навігації, лоції, міжнародних правил попередження зіткнення суден (МППЗС), а також фахової англійської мови (Стандартних фраз ІМО для спілкування на морі). Діяльнісний компонент відображає готовність майбутнього офіцера ефективно управляти судном, застосовувати сучасні тренажерні комплекси, вести радіообмін та здійснювати професійну комунікацію англійською мовою у штатних та аварійних ситуаціях. Особистісний складник охоплює психологічну готовність до тривалого перебування в рейсі, стресостійкість, а також лідерські якості, необхідні для успішної взаємодії в межах багатонаціонального екіпажу.

Водночас рівень компетентності в межах однієї професійної сфери може суттєво різнитися залежно від специфіки й умов праці, складності фахових завдань та рівня відповідальності фахівців. Відтак сформованість цієї якості визначається тим, які саме проблеми здатна розв'язувати особа та наскільки ефективно вона це робить.

У межах цього підходу доцільно також розмежовувати поняття «професійна компетенція» та «професійна компетентність». Перше можна визначити як систему об'єктивно заданих вимог, норм і правил, що регламентують успішне здійснення трудових функцій та спрямовані на досягнення визначених цілей. Натомість професійна компетентність відображає суб'єктивний аспект – реальну здатність і готовність фахівця реалізовувати власні функції, застосовуючи відповідні знання, уміння, досвід і особистісні якості. Ступінь її сформованості значною мірою визначається характером і складністю проблем, які людина розв'язує в реальних умовах.

Під час дослідження компетентність розглядається як динамічний процес: від початкового рівня становлення фахівця до професіоналізму і майстерності. Перша сходинка у цьому процесі відображає здатність успішно виконувати типові професійні завдання згідно зі встановленими стандартами, тоді як професіоналізм визначає готовність діяти ефективно в різноманітних професійних ситуаціях, зокрема нестандартних, а майстерність передбачає гнучкість мислення, творчий підхід та сформованість індивідуального стилю діяльності.

На основі узагальнення наукових підходів, під компетентністю розуміємо динамічну характеристику особистості, що виявляється у її здатності усвідомлено й успішно застосовувати набуті знання, навички та досвід у процесі практичної діяльності.

Як і будь яка інша, професійна діяльність судноводія реалізується через виконання системи завдань, які за своїм характером можна поділити на загальні, спеціальні та специфічні. Загальні завдання є спільними для більшості представників соціономічних та інженерних професій (наприклад, міжособистісна взаємодія та робота в команді). Спеціальні – пов'язані з виконанням конкретних функцій у межах морської галузі (планування переходу чи технічне обслуговування судових систем). Специфічні – зумовлені особливими, що виникають під час шторму, обмеженої видимості чи аварійних збоїв обладнання. Саме характер і складність таких завдань визначають вимоги до професійної компетентності фахівця та безпосередньо впливають на рівень її сформованості.

Висновки. Проведене дослідження дозволяє констатувати, що поняття «компетенція» і «компетентність» не є рівнозначними, оскільки компетенція виступає як зовнішня, нормативно задана система вимог і стандартів, тоді як компетентність є внутрішньою, інтегральною характеристикою особистості, що відображає її реальну здатність і готовність успішно діяти.

У контексті фахової підготовки майбутніх судноводіїв це розмежування має принципове значення, оскільки міжнародні конвенції та національні стандарти визначають систему об'єктивних професійних компетенцій, а підсумком освітнього процесу є сформована професійна компетентність фахівця – його здатність ефективно розв'язувати загальні, спеціальні та специфічні завдання задля безпеки судноплавства.

Таким чином, здійснений теоретичний аналіз зазначених категорій довів, що для майбутнього судноводія «компетенція» є сукупністю обов'язкових міжнародних вимог (зокрема Конвенція ПДНВ), а «компетентність» – це інтегрований продукт його підготовки, який виявляється в готовності усвідомлено застосовувати знання й навігаційні навички в реальних, у тому числі екстремальних, умовах професійної діяльності.

Використана література:

1. Бас С.В. Зміст понять «компетенція» і «компетентність» у працях сучасних педагогів. *Педагогіка вищої та середньої школи*. 2012. Вип. 34. С. 416–424.
2. Буркова Л.В. Теоретико-методологічні засади застосування інноваційних технологій у підготовці фахівців соціономічних професій у вищій школі: дис. ...доктора пед. наук. Черкаси, 2011. 411 с.
3. Енциклопедія освіти / АПН України; [голов. ред. В. Г. Кремень]. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
4. Етимологічний словник української мови (ЕСУМ) онлайн/ на основі вид. 1982–2012. URL: <https://goroh.pp.ua/Етимологія/компетенція> (дата звернення: 14.07.2026).
5. Зязюн І. А. Філософія педагогічної якості в системі неперервної освіти. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2005. № 25. С. 13–18.
6. Леонтьян М. А. Поняття «компетенція» і «компетентність» у теорії освіти. *Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія»]*. Сер.: Педагогіка. 2012. Т. 188, Вип. 176. С. 73–75. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npchduped_2012_188_176_18
7. Марченко О. Г. Формування професійної компетентності майбутніх юристів у процесі фахової підготовки. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2024. Вип. 72, т. 2. С. 306–312.
8. Моргун О. О. Формування лінгвокультурної компетентності майбутніх перекладачів китайської мови в умовах університетської освіти: дис. ...д-ра філософії. Одеса, 2024. 356 с.
9. Попова О. В. Підготовка майбутніх перекладачів китайської мови у вищій школі: навч. посібник. Одеса : ПНПУ імені К. Д. Ушинського, 2026. 273 с.
10. Про затвердження Переліку спеціалізацій спеціальності J5 Морський та внутрішній водний транспорт, за якими здійснюється розміщення державного (регіонального) замовлення: наказ М-ва освіти і науки України від 11 берез. 2025 р. № 437 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0458-25#Text> (дата звернення: 13.07.2026).
11. Про затвердження Стандарту вищої освіти за спеціальністю 271 «Річковий та морський транспорт» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти : наказ М-ва освіти і науки України від 13 лист. 2018 р. № 1239 <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/vishchaosvita/2022/Standarty.Vyshchoyi.Osvity/Zatverdzeni.Standarty/01/31/271-Richk.ta.morsk.transp-bak.31.01.22.pdf> (дата звернення: 13.07.2026).
12. Словник іншомовних слів [укл. В. Лук'янюк]: онлайн довідник. 2001. URL: <https://www.jnsn.com.ua/cgi-bin/u/book/sis.pl?Article=9958&action=show> (дата звернення: 14.07.2026).
13. Тирон О.М. Психолого-педагогічні основи формування іншомовної компетентності майбутніх моряків: дис. ... канд. психол.наук. Київ, 2026. 284 с.
14. Cambridge Dictionary: електронний словник. URL: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/competence>
15. International Maritime Organization. International Convention on Standards of Training, Certification and Watchkeeping for Seafarers (STCW). 1978, as amended. London : IMO.

References:

1. Bas S. V. (2012) Zmist poniat «kompetentsiia» i «kompetentnist» u pratsiakh suchasnykh pedahohiv [The content of the concepts of “competence” and “competency” in the works of modern educators]. *Pedahohika vyshchoi ta serednoi shkoly*, 34, 416–424 [in Ukrainian].
2. Burkova L. V. (2011). Teoretyko-metodolohichni zasady zastosuvannia innovatsiinykh tekhnolohii u pidhotovtsi fakhivtsiv sotsionomichnykh profesii u vyshchii shkoli : dys. ... doktora ped.nauk : 13.00.04 [Methodologically-theoretical principles of application of innovative technologies in preparation of specialists of socioeconomical occupations at higher school: dissertation ... Doctor of Pedagogical Sciences: 13.00.04]. Cherkasy, 582 s. [in Ukrainian].
3. Kremen V. H. (Ed.). (2008). Entsyklopediia osvity [Encyclopedia of Education]. Kyiv : Yurinkom Inter, 1040 s. [in Ukrainian].
4. Etymolohichni slovnyk ukrainskoi movy (ESUM) onlain [Etymological Dictionary of the Ukrainian Language (ESUM) online]. (1982–2012). URL: <https://goroh.pp.ua/Etymolohiia/kompetentsiia> [in Ukrainian].
5. Ziazun I. A. (2005). Filosofiia pedahohichnoi yakosti v systemi neperervnoi osvity. [Philosophy of pedagogical quality in the system of lifelong education]. *Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnoho universytetu imeni Ivana Franka*, 25, 13–18 [in Ukrainian].
6. Leontian M. A. (2012). Poniattia “kompetentsiia” i “kompetentnist” u teorii osvity [The concepts of “competence” and “competency” in educational theory]. *Naukovi pratsi Chornomorskoho derzhavnoho universytetu imeni Petra Mohyly kompleksu “Kyievo-Mohylianska akademiia”*. Seriia: *Pedahohika*, 188 (176), 73–75. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npch-duped_2012_188_176_18 [in Ukrainian].
7. Marchenko O. H. (2024). Formuvannia profesiinoi kompetentnosti maibutnikh yurystiv u protsesi fakhovoi pidhotovky [Formation of professional competence of future lawyers in the process of vocational training]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk*, 72 (2), 306–312 [in Ukrainian].
8. Morhun O. O. (2024). Formuvannia linhvokulturnoi kompetentnosti maibutnikh perekladachiv kytaiskoi movy v umovakh universytetskoi osvity : dys. ... doktora filosofii : 011 [Formation of lingvocultural competence of future Chinese-language translators under conditions of university education: dissertation ... Doctor of Philosophy: 011]. Odesa, 356 s. [in Ukrainian].
9. Popova O. V. (2026). *Pidhotovka maibutnikh perekladachiv kytaiskoi movy u vyshchii shkoli: navch. posibnyk. [Training of future Chinese translators in higher education: textbook]*. Odesa : PNPU imeni K. D. Ushynskoho, 273 s. [in Ukrainian].
10. Pro zatverdzhennia Pereliku spetsializatsii spetsialnosti J5 Morskyi ta vnutrishnii vodnyi transport, za yakymy zdiisniuietsia rozmishchennia derzhavnoho (rehionalnoho) zamovlennia: nakaz vid 11 bereznia 2025 r. № 437 [On approval of the List of specialties J5 Maritime and Inland water transport, for which the state (regional) order is placed: decree of March 11, 2005, № 437]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0458-25#Text> [in Ukrainian].
11. Pro zatverdzhennia Standartu vyshchoi osvity za spetsialnistiu 271 “Richkovyi ta morskyy transport” dlia pershoho (bakalavrskoho) rivnia vyshchoi osvity: nakaz vid 13 lystopada 2018 r. № 1239 [On approval of the Higher Education Standard for specialty 271 “River and maritime transport” for the first (bachelor’s) level of higher education: decree of November 13, 2018, № 1239]. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/vishchaosvita/2022/Standarty.Vyshchoyi.Osvity/Zatverdzeni.Standarty/01/31/271-Richk.ta.morsk.transp-bak.31.01.22.pdf> [in Ukrainian].
12. Lukianuk V. (Ed.). (2001). Slovnyk inshomovnykh sliv [Dictionary of Foreign Words]. URL: <https://www.jnsm.com.ua/cgi-bin/u/book/sis.pl?Article=9958&action=show> [in Ukrainian].
13. Tyron O. M. (2020). Psykholoho-pedahohichni osnovy formuvannia inshomovnoi kompetentnosti maibutnikh moriakiv : dys. ... kand. psychol.nauk: 19.00.07 [Psycho-pedagogical bases of foreign language competence formation of future seafarers: dissertation ... candidate of psychological sciences: 19.00.07]. Kyiv, 284 s. [in Ukrainian].
14. Cambridge Dictionary. (n.d.) URL: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/competence>
15. International Maritime Organization. (1978). International Convention on Standards of Training, Certification and Watchkeeping for Seafarers (STCW). 1978, as amended. IMO.

T. Syrбу. Theoretical analysis of the concept of “competence” in future deck officers’ training

The article provides a theoretical analysis of the concepts “competence” and “competency” in the maritime education system. The precise conceptual distinction between these categories is essential for the further development of professional competencies for future navigators. The purpose of the study is to provide a theoretical substantiation for these concepts within the framework of professional maritime training.

The research methodology involves the systematization of scientific literature and regulatory documents governing the maritime industry, followed by a comparative analysis of existing definitions. The article defines the substance of the terms, analyzes domestic scholarly perspectives, and refines the concept of “competency” with the specific reference to the navigation field.

The results of the study show that “competence” represents a normatively defined external requirement for professional activity, whereas “competency” is an integrated, dynamic personality trait reflecting the actual capacity to successfully apply knowledge, skills, and experience in practice. Particular attention is paid to the requirements of the International STCW Convention regulating the qualifications of ship command staff. It is determined that the modern educational process in maritime institutions must be strictly oriented towards practical readiness to operate in emergency situations during voyages. The structure of the professional competency of a navigator is investigated. The outlined conclusions serve as a theoretical foundation for further research into the professional competencies of future navigators, with a particular focus on linguistic competency.

Key words: competence, competency, competence-based approach, professional competence, professional training, future navigators, maritime education, STCW convention.

Дата першого надходження статті до видання: 17.07.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 01.09.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 25.09.2026

Стаття поширюється на умовах
ліцензії відкритого доступу
CC BY 4.0